

УДК 336.71

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Приходько Я. В., студентка 4-го курсу,
Напрямок підготовки «Фінанси і кредит»
(спеціалізація «Фінанси»),
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»
Науковий керівник: Семенов А.Ю.,
кандидат економічних наук,
асистентка кафедри фінансів ДВНЗ «УАБС НБУ»

Анотація. У статті розглядається поняття платоспроможності підприємства. Здійснюється узагальнення сутності даного терміну на основі вивчення досліджень науковців-економістів, а також визначається перелік методів оцінки платоспроможності підприємства, формуються деякі висновки щодо теми дослідження.

Ключові слова: платоспроможність підприємства, методи оцінки платоспроможності підприємства.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки більшість підприємств діють на засадах комерційного розрахунку, додержуючись принципу самофінансування. Достатність у підприємства власних і залучених фінансових ресурсів зумовлюють здійснення ефективної фінансово-господарської діяльності та здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Зовнішнім виявом фінансової стійкості підприємства є його платоспроможність.

Якщо підприємство працює збитково, то це призводить до зниження його платоспроможності. Зниження рівня платоспроможності підприємства підриває його репутацію та зацікавленість з боку інвесторів, покупців продукції, банків, що значно знижує надходження додаткових фінансових ресурсів. Тому зниження платоспроможності на тлі збиткової діяльності становить загрозу

існування підприємства, що відображає актуальність та важливість дослідження даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми платоспроможності підприємства досліджувалися як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Серед зарубіжних вчених слід відмітити Роуз П.С., Ворст Й., Уайтинг Д., Ревентлоу П., Ковальов В., Панова Г., Грачов А. Черкасов В. Е., Шермет А. Д. Серед наукових теренів України дослідження цієї проблеми знайшли своє відображення в працях Мних Є. В., Федорович Р. В., Серединської В. М., Гавришко Н., Ярощук С. [4].

Невирішені частини досліджуваної проблеми. Однак, як свідчать дослідження, теорія і практика аналізу платоспроможності в Україні знаходиться на стадії свого становлення, тому невирішеними залишаються питання визначення сутності платоспроможності підприємства та виявлення найбільш ефективного та точного підходу щодо її оцінки.

Метою статті є дослідження сутності поняття «платоспроможність підприємства», а також дослідження методів проведення оцінки платоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах господарювання діяльність вітчизняних підприємств значною мірою ускладнюється кризою неплатежів, значною кредиторською заборгованістю, низькою обіговістю дебіторської заборгованості, нестачею фінансових ресурсів та несприятливим податковим законодавством.

На даний момент часу не існує єдиного підходу щодо визначення поняття «платоспроможності підприємства», тому розкриття сутності та методів оцінки даного показника є актуальними з точки зору теорії, що дасть змогу вирішити проблему низької платоспроможності вітчизняних підприємств.

В економічній літературі досить часто ототожнюються поняття ліквідності та платоспроможності підприємства. Ліквідність передбачає наявність ліквідних активів, за допомогою яких підприємство зможе погасити свої борги та розрахуватися за фінансовими зобов'язаннями навіть з порушенням термінів

погашення, що передбачені контрактами. Ліквідними активами виступають ті статті активів, які можливо швидко реалізувати, перетворити на готівкові або безготівкові кошти, а також усі види грошових коштів й короткострокові фінансові інвестиції (цінні папери), залишки готової продукції, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість (не безнадійна), готівкові кошти у касах.

Визначивши сутність поняття ліквідності, слід проаналізувати підходи різних науковців щодо визначення поняття платоспроможності підприємства.

Так Васьковська Я. В. визначає платоспроможність як готовність та здатність виконати зобов'язання в зазначений термін [1]. Дане визначення, на нашу думку, не є досить точним, оскільки в ньому не відображено які конкретно зобов'язання має виконувати підприємство. Також не уточнено, за рахунок яких коштів повинен відбуватися розрахунок за цими зобов'язаннями.

Виходячи із визначення Мних Є. В. платоспроможністю є здатність підприємства до швидкого погашення своїх короткотермінових зобов'язань [2].

Платоспроможним вважається те підприємство, в якого загальні активи більші, ніж короткострокові та довгострокові зобов'язання. Платоспроможність підприємства розглядається у широкому значенні відносно якості фінансового стану підприємства, порівняно з ліквідністю, так як передбачає не лише здатність конвертування оборотних активів у грошові кошти, а й фінансову стійкість.

Згідно з дослідженнями Федоровича Р. В., Серединської В. М., платоспроможність визначається як готовність підприємства своєчасно виконувати свої платіжні зобов'язання. Тобто підприємство вважається платоспроможним, якщо в нього достатньо грошових активів для розрахунку за поточними зобов'язаннями, які вимагають негайного погашення [3].

Науковці Гавришко Н.В. та Ярощук С.В. висвітлюють свою думку щодо визначення поняття платоспроможності як абсолютної ліквідності, тобто такого стану ресурсів підприємства, коли воно володіє на певний момент коштами, достатніми для оплати всіх зобов'язань [4]. В даному понятті сутність

платоспроможності визначається як здатність підприємства погасити свої зобов'язання негайно, використовуючи найбільш ліквідні активи.

Проаналізувавши різні підходи авторів до сутності поняття платоспроможності, найбільш точним вважаємо поняття, яке наводять О. Н. Волкова та Ковальов В. В. Дослідники стверджують, що платоспроможність – це наявність на підприємстві грошових коштів та їх еквівалентів, які достатні для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення [5].

Відповідно до класифікації активів залежно від їх здатності конвертуватися в грошові кошти, можна стверджувати, що розраховуватися за кредиторською заборгованістю підприємство має абсолютно ліквідними активами, якими виступають грошові кошти та їх еквіваленти.

Вважаємо доцільним запропонувати узагальнююче визначення даного поняття, яке найповніше відображає його сутність. Платоспроможність – це здатність підприємства в повному обсязі та своєчасно розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення наявними на підприємстві найбільш ліквідними ресурсами, здійснюючи при цьому безперервну фінансово-господарську діяльність.

Отже, ліквідність підприємства відображає його здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями наявними оборотними шляхомшвидкого конвертування їх у грошові кошти, а платоспроможність виявляє здатність підприємства розраховуватися завласними поточними зобов'язаннями тільки наявними на підприємстві грошовими коштами та їх еквівалентами. Виходячи з цього, можна зробити висновок про те, що поняття ліквідності є ширшим ніж поняття платоспроможності підприємства.

Здійснення аналізу платоспроможності ґрунтується на використанні системи показників, перелік яких залежить від методичного підходу до визначення їх рівня.

Вирізняються два підходи щодо визначення платоспроможності підприємства: статистичний та динамічний. За статистичним підходом, для

діагностики платоспроможності підприємства використовується як кількісна, так і якісна оцінка.

Кількісна оцінка передбачає використання системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності із сумою поточних зобов'язань. До них належать: 1. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності, який характеризує, яку частину поточної заборгованості (короткотермінові кредити, інші поточні зобов'язання) може погасити підприємство за рахунок наявних грошових коштів негайно. Нормативне значення даного коефіцієнта повинно перевищувати 0,2, тобто щодня підприємство має погашати не менше 20 % короткострокових зобов'язань.

2. Коефіцієнт термінової платоспроможності, що відображає відношення поточних фінансових інвестицій, грошових коштів та їх еквівалентів до короткотермінової заборгованості підприємства. Його нормативне значення коливається в межах 0,25-0,35. Даний коефіцієнт показує ту частку короткострокових зобов'язань, які підприємство може погасити найближчим часом, оскільки поточні фінансові інвестиції кошти та еквіваленти грошових коштів швидко конвертуються в готівку. Для підвищення рівня поточної платоспроможності та ліквідності необхідно сприяти росту забезпеченості запасів власними оборотними коштами, для чого необхідно збільшувати власні оборотні кошти та зменшувати до допустимого рівня запаси.

3. Коефіцієнт проміжної платоспроможності, що враховує майбутні надходження від дебіторів і розраховується як відношення грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та реальної короткострокової дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань підприємства. Даний коефіцієнт відображає здатність підприємства розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями за рахунок надходження повної суми грошових коштів від короткострокових дебіторів, тому нормативне значення даного показника має дорівнювати одиниці.

4. Коефіцієнт загальної платоспроможності (коефіцієнт покриття), який

визначається як відношення суми оборотних активів до поточних зобов'язань.

Даний коефіцієнт показує, якою мірою підприємство може погасити свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних коштів. Якщо оборотні активи перевищують поточні зобов'язання, то підприємств може розглядатись як таке, що успішно функціонує [2].

5. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами, що відображає відношення різниці між реальним власним капіталом і необоротними активами до фактичної вартості оборотних активів, що знаходяться в наявності у підприємства.

При кількісній оцінці платоспроможності підприємства крім відносних показників використовують також і абсолютні показники. Одним із основних абсолютних показників є власні оборотні кошти, який характеризує ту частину власного капіталу, яка є джерелом покриття його поточних активів. Даний показник залежить від структури активів та пасивів, і розраховується як різниця між власним капіталом, необоротними активами та поточними зобов'язаннями підприємства [6]. У випадку якщо підприємство має власні оборотні кошти, воно в змозі не лише сплатити свої поточні борги, але також має можливість розширювати свою діяльність. Наявність власних оборотних коштів в оптимальному розмірі залежить від сфери діяльності, стану ринку, а їх нестача або надлишок свідчить про недостатньо позитивний стан платоспроможності підприємства.

Проводячи якісну оцінку платоспроможності підприємства використовують метод групування балансових даних, що передбачає проведення оцінки стану платоспроможності на основі розробки «балансу ліквідності» [7].

Ліквідність балансу підприємства визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства по активах, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення цих зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу проводиться шляхом порівняння активів, розташованих в порядку зниження їх ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, по зростанню строків їх

погашення.

Розглянувши статистичний підхід визначення платоспроможності підприємства, який ґрунтується на розрахунку можливості підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями, не було розглянуто розрахунок перспективної платоспроможності підприємства, яка необхідна для проведення ефективної фінансово-господарської діяльності в майбутньому. Визначення даної проблеми необхідне для використання динамічного підходу оцінки платоспроможності підприємства, тобто дослідження її протягом певного часу.

Серед показників, які характеризують платоспроможність підприємства в динаміці можна виокремити синхронність надходження та витрат грошових потоків і обсяг сальдового грошового потоку.

Синхронність надходження та витрат грошових потоків характеризує надходження та витрачання грошових потоків на підприємстві у часі. Для нормального розподілу у часі та узгодженості грошових потоків, що значним чином визначає стан фінансової рівноваги підприємства, даний показник має наближатися до нуля [8].

Обсяг сальдового грошового потоку визначається як різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками, у разі позитивного значення показника спостерігається наявність вільних грошових коштів, у протилежному випадку спостерігається їх дефіцит.

Розглянувши можливі підходи до оцінки платоспроможності підприємства, необхідно відмітити важливість розрахунку показників фінансової стійкості, серед яких є коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності.

Це дасть змогу більш широко відобразити стан платоспроможності суб'єкта господарювання.

Висновки. Таким чином, визначимо поняття платоспроможності як здатність підприємства в повному обсязі та своєчасно розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення наявними на підприємстві найбільш ліквідними ресурсами,

здійснюючи при цьому безперервну фінансово-господарську діяльність.

З метою покращення методів оцінки платоспроможності крім показників, які були зазначені в даній науковій роботі, слід врахувати показники фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності підприємства. У процесі оцінки платоспроможності підприємства слід брати до уваги не лише можливість погашення поточних зобов'язань, а й довгострокових, строк сплати яких має наступити в майбутньому. Також для підприємства необхідно акцентувати увагу на динамічному підході оцінки платоспроможності, який дає можливість проводити її оцінку в кінці кожного робочого дня, з метою виявлення ознак неплатоспроможності підприємства заздалегідь.

Разом з тим слід зазначити, що для більш детальної та точної оцінки платоспроможності підприємства необхідно здійснювати оцінку та аналіз його неплатоспроможності, що потребує додаткових досліджень та вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васьковська Я. В. Оцінка економічного потенціалу підприємства як складова процесу реструктуризації: методичний аспект / Я. В. Васьковська // Вісник економіки транспорту і промисловості, Збірник науково-практичних статей. Розділ: Економіка підприємства. – Харків. – 2009. – С.121-124.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник/ Є. В. Мних. – К. : Центр навч. літератури. – 2003. – 412 с.
3. Федорович Р. В. Економічний аналіз : навч. посіб. / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р.В. Федорович. – Тернопіль : Астон, 2010. – 624 с.
4. Гавришко Н. В. Взаємозв'язок економічних понять: фінансовий стан підприємства, платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність [Електронний ресурс] / Н.В. Гавришко, С. Ярошук // Наукові записки. – 2006. – №15. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/h5XLtK.pdf.
5. Ковалев В. В., Волкова О. Н. Аналіз хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособ. / В. В. Ковалев. – М. : ООО «ТК Велби», 2002. – 424 с.
6. Бугріменко Р. Обґрунтування критеріїв та системи показників оцінки ефективності політики фінансування обігових активів [Електронний ресурс] / Р. М. Бугріменко, Л. І. Безгінова, Ю. Э. Чирва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг (Збірник наукових праць ХДУХТ) 2012. – Вип.1. – С.200. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Es/2012_1/08_1_2.htm.
7. Лігоненко Л. О. Управління грошовими коштами торговельного підприємства : навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ковальчук; Мін-во освіти і науки України, Київський держ. торговельно-економ. ун-т. – К. : КДТЕУ, 1998. – 156 с.
8. Вареник В. М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України / В. М. Вареник // Ефективна економіка. – № 2. – 2012.